

EL DESENVOLUPAMENT LOCAL I LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL

En aquest article, Antonio Zurita, assessor de la iniciativa ART, aporta al debat sobre l'actual rol de la cooperació internacional un element que ja no és tan nou a les agendes del desenvolupament: el desenvolupament local. Tots els actors de la cooperació (multilaterals, governamentals, descentralitzats i no governamentals) tenen alguna cosa a dir i a argumentar sobre aquest tipus de desenvolupament.

A pesar que els conceptes de desenvolupament local i de cooperació internacional no són recents, sí que ho és la connexió entre ambdós, ja que obre noves perspectives per a la construcció d'un altre món possible. Especialment, en un moment en què la cooperació internacional per al desenvolupament ha estat avaluada i, per què no dir-ho, no ha tret bona nota.

El desenvolupament local ha constituït una oportunitat, una visió i una eina per dur a terme polítiques de cohesió en el marc de la Unió Europea. Però, durant els primers anys, aquesta eina no s'utilitzà amb l'eficiència que tots haguessin desitjat. L'absència de capacitats, d'hàbits de planificació participativa i alguns vicis endèmics (la corrupció en cadena) feren que programes de desenvolupament local impulsats amb fons europeus generessin, si més no, algunes petites fortunes.

No obstant això, amb el pas del temps, aquesta eina anà donant resultats i acompanyà els processos d'enfortiment de les administracions descentralitzades, l'enfortiment de l'economia social, de formació de recursos humans, de la incorporació de la dona al mercat laboral, de vigilància a favor d'un desenvolupament sostenible i altres processos que presenten un balanç positiu per analitzar l'evolució dels territoris més perifèrics de l'espai europeu. Les instàncies generades en el territori per gestionar els programes comunitaris (mancomunitats, agències de desenvolupament local, etc.) són ja institucions estables i eines útils, una vegada que les ajudes comunitàries deixen d'existir. Els programes LIDER, PRODER, URBAN, INTEGRA, EQUAL, formaren part del paquet d'accions encaminades a donar suport al desenvolupament local, en tots els casos amb uns requisits principals: la concertació d'actors públics i privats, l'enfortiment de les institucions locals i la responsabilitat del territori sobre la gestió dels recursos.

La cooperació internacional és el germà pobre de les relacions econòmiques internacionals. En l'ordre mundial tenen més pes les polítiques comercials o financeres.

Si fa alguns anys alguna instància de la Comissió Europea hagués plantejat la possibilitat de donar suport a un gran programa de desenvolupament local en una comarca d'algun territori europeu meridional, i a aquesta proposta hi hagués afegit una condició –que el programa el formulés una instància estrangera i l'executés una instància privada internacional sense participació dels governs locals d'aquest territori–, possiblement s'hauria generat una gran resistència, començant pel govern local, els seus municipis, les empreses del seu territori i les associacions de la societat civil. Però no fou així, la condició plantejada fou que es generés un procés de planificació participativa en el qual la responsabilitat pública actués de manera concertada amb la iniciativa privada i la ciutadania, i així generar eines amb capacitat per executar, gestionar i retre comptes d'aquestes ajudes.

La cohesió a l'Europa comunitària té experiències riques en desenvolupament local, amb un avantatge: l'articulació de donants ha estat prèvia, un sol donant, la Unió Europea, com a ens multilateral, ha canalitzat de manera articulada els recursos dels diferents països que la componen; és clar que no seria sobrer parlar de la doble moral europea. Però si aquest model aplicat

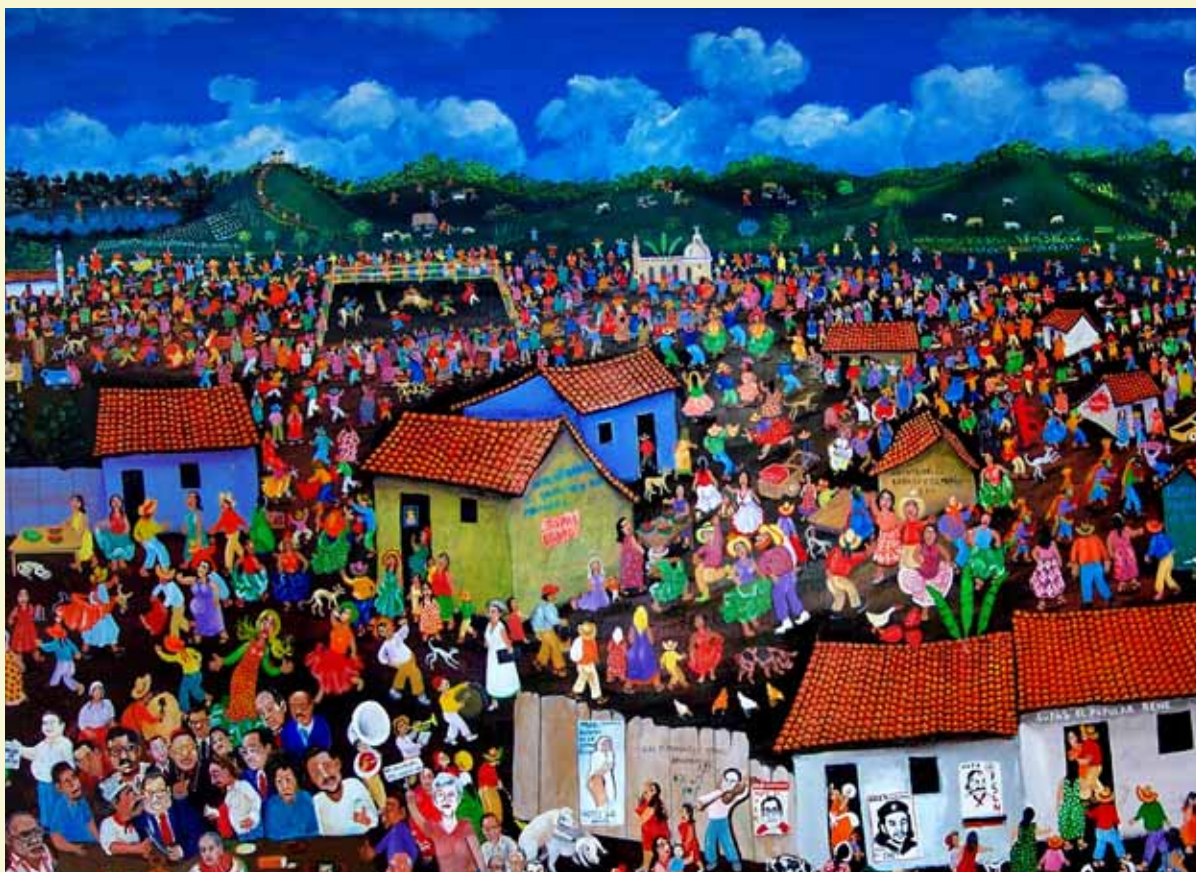
a la seva política d'integració regional ha tingut èxit, per què no el promou igual en la seva política de cooperació internacional amb tercers països?

A més de la Unió Europea, molts actors de la cooperació han caigut en la trampa, voluntàriament o involuntàriament, de fomentar una ajuda que possibilitava la prestació de serveis a la comunitat, principalment per la via privada (no lucrativa); prestació de serveis que depenia de la generositat de les ajudes i no de la responsabilitat pública.

La cooperació internacional té, tanmateix, les seves pròpies responsabilitats en la pèrdua de prestigi i de credibilitat dels últims anys. Valdria la pena precisar algunes de les responsabilitats pròpies del sector, atenent-ne la varietat i la complexitat.

- **Descoordinació.** Una de les malalties endèmiques de la cooperació ha estat la seva fragmentació. La multiplicitat d'actors, governs, ONG, agències internacionals que intervenen, mai més ben dit, en un mateix territori amb accions, programes, projectes fragmentats, sense un fil conductor, sense un marc que les faci coherents.
- **Paternalisme.** La descoordinació sol anar acompanyada d'una actitud paternalista, que menysvalora la capacitat local o nacional per diagnosticar, planificar i gestionar les accions del desenvolupament. Els actors de la cooperació solen tenir unes oficines pròpies molt actives a cada territori que, la major part de les vegades, gestionen els programes.
- **Protagonisme.** L'acció de la cooperació va acompanyada de la necessitat d'informar la ciutadania sobre el fet de l'ajuda i el seu impacte. Això no obstant, massa vegades es prefereix el projecte que més visibilitat dóna a qui coopera i no el projecte que els beneficiaris han prioritzat.
- **Local, nacional, internacional.** Cada actor opta per reivindicar la validesa de l'acció local (més propera a la ciutadania), nacional (amb més impacte en les polítiques nacionals) o internacional (generadora de pensament a nivell global), sense assolir una relació transversal entre els tres nivells, que es necessiten mútuament per augmentar la seva incidència.

Aquestes responsabilitats pròpies de la cooperació internacional fan difícil que una proposta de suport al desenvolupament local prosperi; senzillament perquè aquest suport va en direcció contrària al paternalisme, la descoordinació o el protagonisme dels donants, i no és sostenible sense unes polítiques coherents a nivell nacional.

Manuel García Moia, pintor primitivista nicaragüenc

El suport de la cooperació internacional al desenvolupament local no és un patrimoni exclusiu d'un dels actors. Se sol dir que la cooperació descentralitzada està cridada a definir la seva identitat donant suport al desenvolupament local. Però també la cooperació no governamental, la multi-lateral o la governamental tenen un espai important, que han d'ocupar, en aquesta tasca. La clau és ser complementaris i cercar eines que facilitin aquesta articulació. El concepte de desenvolupament local ha donat bastant de si (vegeu, per exemple, <<http://www.eumed.net/rev/oidles/index.htm>> i <http://www.dge.es/html/el_concepto_de_desarrollo_loca.html>).

D'altra banda, amb ànim de sintetitzar un concepte ampli, no estrictament econòmic, el desenvolupament local té tres components complementaris als quals la cooperació internacional ha de prestar atenció, i que formen part d'un concepte integral del desenvolupament humà local sostenible:

- **El desenvolupament institucional local.** Per donar suport a les capacitats que generen participació, prestar serveis a la comunitat, enfortir la capacitat de gestió de les institucions en el nivell local, enfortir les capacitats de la societat civil i els actors privats per tal de complir les missions respectives. I també per enfortir la capacitat de gestió pública. El desenvolupament institucional ja ocupa prioritats en les agendes de tots els actors de la cooperació internacional, inclosos els actors privats com les ONG.
- **El desenvolupament social.** Per prestar suport a les condicions de salut, educació, habitatge, accés a l'aigua potable, transport i a totes les necessitats bàsiques que millorin la qualitat de vida i permetin que el territori sigui "habitabile".
- **El desenvolupament econòmic local.** Per a la generació d'ocupació sostenible, partint de les potencialitats del territori, fomentant l'economia social, la igualtat de gèneres i el respecte al medi ambient. Que els recursos externs actuïn com a complement i s'eviti així l'especialització del territori per a interessos exclusius del mercat internacional. Sense desenvolupament econòmic local no hi ha establiment de la població. Sense ocupació no hi ha població instal·lada, encara que hi hagi bones institucions públiques i accés a la salut, a l'habitatge, a l'educació. Sense ocupació hi ha migració.

La cooperació internacional cerca camins innovadors i el desenvolupament local en podria ser un

---

La Declaració de París, el Fòrum Social Mundial, el Programa ART

Afortunadament, la reflexió sobre les malalties de la cooperació ha colpit i ha donat lloc a fòrums internacionals per abordar el problema i llançar noves propostes. Tal vegada la més coneguda és la Declaració de París, sobre l'eficàcia de l'ajuda al desenvolupament. Tot i que aquest fòrum no fou convocat per les Nacions Unides ni tingué en compte el pes de les xarxes internacionals dels països del Sud, s'ha imposat per les seves conclusions <http://www.impactalliance.org/ev_en.php?ID=41244_201&ID2=DO_TOPIC>.

Un altre fòrum important, expressió dels moviments socials, ha estat el Fòrum Social Mundial, en les edicions successives. Des de la primera trobada, l'any 2001, el Fòrum Social Mundial ha qüestionat les polítiques comercials i financeres internacionals i ha promogut una cooperació encaminada a la promoció del desenvolupament humà sostenible –"un altre món és possible"–, tot destacant sempre el paper del desenvolupament local, de l'espai local.

Finalment, com a proposta concreta i nova, tenim la Iniciativa ART, impulsada pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD). Aquesta proposta (Articulació de xarxes en el territori), que s'inicià l'any 2005, pretén situar el desenvolupament local en l'horitzó de la cooperació.

En línia amb la Declaració de París i amb el compromís de les Metes del Mil·lenni, la Iniciativa ART estableix que la cooperació internacional ha de ser un complement de la planificació estratègica participativa, impulsada i liderada pels països receptors de les ajudes. La planificació estratègica participativa del territori ha de coordinar-se en el territori mateix, liderada per les instàncies públiques locals i nacionals. A més, a través del desenvolupament local es poden concretar les recomanacions de la Declaració de París i analitzar les potencialitats del territori, les seves fortaleeses i les seves debilitats, els seus recursos endògens i, a partir d'aquí, amb aquest esforç de diagnòstic participatiu, cridar a la cooperació internacional, als recursos externs, perquè actuïn com a complement.

Crec que encara hi ha oportunitats per pensar que una altra cooperació és possible i necessària, i que el desenvolupament local n'és una.

Antonio Zurita Contreras, assessor internacional de la iniciativa ART, PNUD/HUB